

Pacientų, sergančių cukriniu diabetu, žinios ir elgsena, siekiant išvengti diabetinės pėdos komplikacijų

Lina Valčiukienė

Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir inžinerijos fakultetas

Alma Paškevičė

Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir inžinerijos fakultetas

Kristina Stauskienė

Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir inžinerijos fakultetas

Santrauka. Straipsnyje aptariama pacientų, sergančių cukriniu diabetu, žinios ir elgsena, siekiant išvengti diabetinės pėdos komplikacijų. Diabetinės pėdos komplikacijų galima išvengti pacientams suteikiant reikalingos informacijos ir tinkamai prižiūrint pėdas. Tinkamos pacientų žinios apie rizikos veiksnius, ankstyvuosius komplikacijų požymius ir prevencines priemones, taip pat pozityvi sveikatos elgsena gali gerokai sumažinti pėdų opų ir amputacijų dažnį. Tačiau, nepaisant mokslinių įrodymų, patvirtinančių pacientų švietimo naudą, daugelis cukriniu diabetu sergančių asmenų neturi reikiamų žinių ir dažnai ignoruoja prevencinį elgesį. Straipsnyje pateikiami Lietuvos ir Olandijos cukriniu diabetu sergančių pacientų žinių ir elgsenos tyrimo rezultatai. Tyrime naudotas kiekybinis anketinės apklausos metodas. Tyrimo imtis – tikslinė atranka: 86 cukriniu diabetu sergantys respondentai, kuriuos sudarė 43 pacientai iš Lietuvos ir tiek pat iš Olandijos. Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus, identifikuota, kad abiejų šalių respondentai pažymi, jog jiems reikėtų daugiau žinių apie: pėdų priežiūros higieną; tinkamą avalynę; traumas ir kaip jų išvengti; apie atsiradusias pėdos problemas ir veiksmus, kurių reikėtų imtis, bei koku atveju reikia kreiptis į sveikatos priežiūros specialistą.

Reikšminiai žodžiai: cukrinis diabetas, diabetinės pėdos opos, žinios, elgsena.

Received: 01/02/24. **Accepted:** 20/02/24

Copyright © 2024 Lina Valčiukienė, Alma Paškevičė, Kristina Stauskienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 \(CC BY 4.0\) License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Knowledge and Behaviour of Diabetic Patients to Prevent Diabetic Foot Complications

Summary. This article highlights the importance of understanding the knowledge and behaviour of diabetic patients in preventing diabetic foot complications. Diabetic foot complications can be largely prevented by educating patients and proper foot care. Adequate patient knowledge of risk factors, early signs of complications and preventive measures, combined with positive health behaviours, can significantly reduce the incidence of foot ulcers and amputations. However, despite clear scientific evidence supporting the benefits of patient education, many individuals with diabetes lack the necessary knowledge and often fail to engage in preventive behaviours. This paper presents the results of a study comparing the knowledge and behaviour of Lithuanian and Dutch diabetes patients. The study used a quantitative questionnaire survey method with a purposive sample of 86 diabetic respondents. The sample consisted of 43 patients from each country. The results of the study were summarised revealing that respondents from both countries expressed interest in learning more about several key areas including: foot care hygiene; appropriate footwear; injuries and their prevention; foot problems and the steps to be taken; and when to seek medical assistance.

Key words: diabetes mellitus, diabetic foot ulcers, knowledge, behaviour.

Įvadas

Viena iš sunkių komplikacijų, susijusių su cukriniu diabetu, yra diabetinė pėda, kuri, jei nėra tinkamai gydoma, gali baigtis amputacija. Tyrimai rodo, kad yra tikimybė, jog pėdų opomis per savo gyvenimą susirgs iki 25 proc. cukriniu diabetu sergančių pacientų [1]. Šios pėdų opos ne tik blogina sergančiųjų gyvenimo kokybę, bet ir yra susijusios su didelėmis medicininėmis išlaidomis bei padidėjusiu mirtingumu. Žinoma, kad dėl cukrinio diabeto yra atlikta daugiau kaip 50 proc. visų netrauminių apatinių galūnių amputacijų [2], todėl žinios apie diabetinės pėdos komplikacijas turėtų būti aktualios ne tik sveikatos priežiūros teikėjams, bet ir jas patiriantiems pacientams. Mokslininkai teigia, kad daugelio diabetinės pėdos komplikacijų galima išvengti pacientus šviečiant, kaip tinkamai prižiūrėti pėdas. Pacientų žinios apie rizikos veiksnius, ankstyvuosius komplikacijų požymius ir prevencines priemones kartu su pozityvia sveikatos elgsena gali gerokai sumažinti pėdų opų ir amputacijų dažnį [3]. Tačiau, nepaisant mokslinių įrodymų, patvirtinančių pacientų švietimo naudą, daugelis cukriniu diabetu sergančių asmenų neturi reikiamų žinių ir dažnai neištraukia į prevencinį elgesį [4]. Teigiama, kad pagerinti pacientų žinias ir elgseną, susijusią su diabetinės pėdos komplikacijomis, galima įgyvendinant išsamias pacientų mokymo programas, pritaikytas individualiam raštingumo lygiui, kultūrinei aplinkai ir socialiniam bei ekonominiam kontekstui [5]. Be to, pacientų ir sveikatos priežiūros specialistų bendravimo stiprinimas reguliariai tikrinant pėdas, teikiant grįžtamąjį ryšį ir aktyviai įtraukiant pacientus, yra svarbus siekiant pagerinti jų elgseną [6].

Euro diabeto indekse [7] Olandija užima antrą vietą iš 30 Europos šalių, tuo tarpu Lietuva – tik 29-ą. Atsižvelgiant į Euro diabeto indekso rezultatus ir siekiant užkirsti ke-

lią diabetinės pėdos komplikacijoms, tyrime atskleidžiamos ir palyginamos Olandijos ir Lietuvos cukriniu diabetu sergančių pacientų žinios ir elgsena.

Tyrimo tikslas – identifikuoti pacientų, sergančių cukriniu diabetu, žinias ir elgseną, siekiant išvengti diabetinės pėdos komplikacijų.

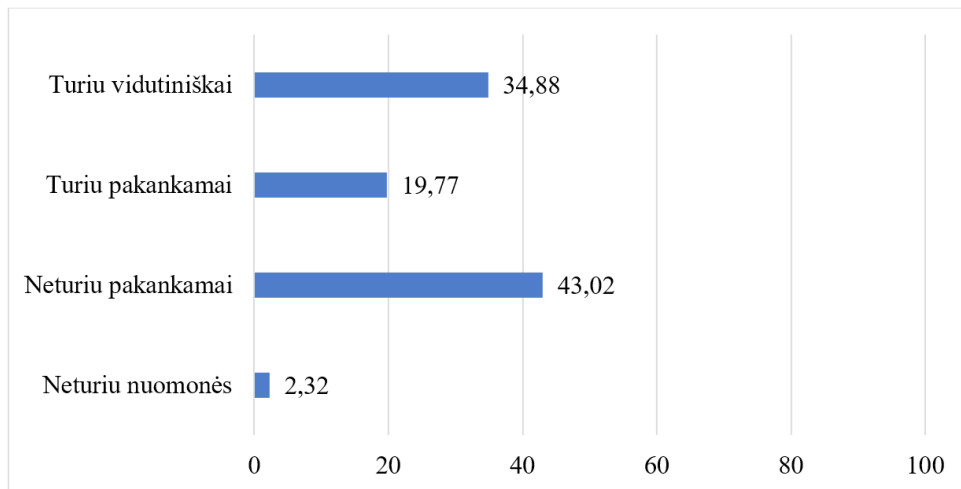
Tyrimo uždaviniai: identifikuoti ir palyginti pacientų žinias ir elgseną, siekiant išvengti diabetinės pėdos komplikacijų, Lietuvoje ir Olandijoje.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Siekiant atsakyti į tyrime keliamus uždavinius, buvo atliktas kiekybinis pacientų, sergančių cukriniu diabetu, žinių ir elgsenos, kaip išvengti diabetinės pėdos komplikacijų, tyrimas. Taikytas anketinės apklausos raštu metodas. Tyrimas atliktas Lietuvos ir Olandijos sveikatos priežiūros įstaigose, gavus iš administracijos žodinį leidimą. Tyrimas atliktas 2023 m. lapkričio–gruodžio mėn. Tyrime buvo naudojama tyrėjų parengta anketa, sudaryta remiantis išanalizuota moksline literatūra ir prof. K. Kardelio rekomendacijomis [8]. Anketoje buvo pateikta 14 klausimų, kurie buvo orientuoti į turimas žinias apie diabetinę pėdą ir cukriniu diabetu sergančio paciento elgseną. Siekiant tyrimo validumo, imtis buvo apskaičiuota pagal Paniotto formulę. Pasirinktoje Lietuvos sveikatos priežiūros įstaigoje anketa buvo pildoma kontaktiniu būdu, o Olandijos sveikatos priežiūros įstaigoje – pasitelkus apklausų kūrimo paslaugą *GoogleForms*. Anketa, išversta į olandų kalbą, buvo išsiųsta el. paštu už tyrimą atsakingam asmeniui, kuris respondentams suteikė informaciją apie šio tyrimo tikslą, tyrimo etikos principus: teisingumas, geranoriškumas, pagarba asmens privatumui, konfidencialumas ir anonimiškumas. Respondentams sutikus dalyvauti tyrime, buvo pasidalinta anketos internetine prieiga. Tyrimas Olandijoje buvo vykdomas tuo pačiu metu kaip ir Lietuvoje. Tyrime dalyvavo 86 cukriniu diabetu sergantys respondentai – 43 pacientai iš Lietuvos ir tiek pat iš Olandijos. Duomenys rinkti ir duomenų bazė sudaryta naudojantis SPSS/MS Office Excel 2016 programiniu paketu. Tyrimo rezultatai pateikti diagramose, nurodant jų procentinį pasiskirstymą, statistinį reikšmingumą $p < 0,05$. Gauti duomenys apibendrinti ir pateikti išvadose.

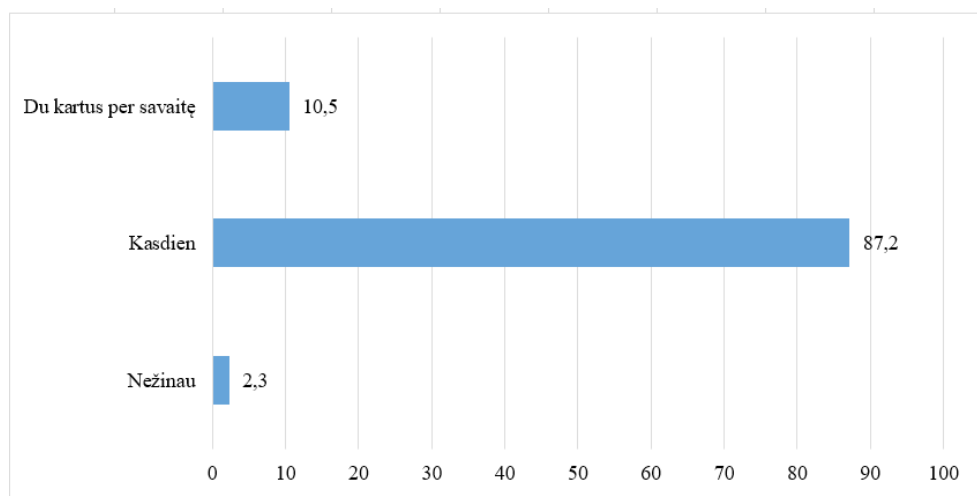
Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Žinių apie diabetinę pėdą duomenų analizė. Apklausos metu siekta išsiaiškinti respondentų žinias apie tinkamą pėdų priežiūrą. Paaiškėjo, kad daugiausiai respondentų mano (43,02 proc., $n = 37$), jog neturi pakankamai žinių, mažiau nei penktadalis respondentų (19,77 proc., $n = 17$) teigia, kad žinių turi pakankamai. Daugiau nei trečdalis respondentų (34,88 proc., $n = 30$) atsakė, kad žinių turi vidutiniškai, o mažiausiai respondentų (2,32 proc., $n = 2$) neturi nuomonės apie savo žinias, kaip tinkamai prižiūrėti pėdas (1 pav.). Tai patvirtina G. Vaičiūnaitės ir kt. ir V. Gudžinskienės ir kt. atlikti tyrimai [9, 10].



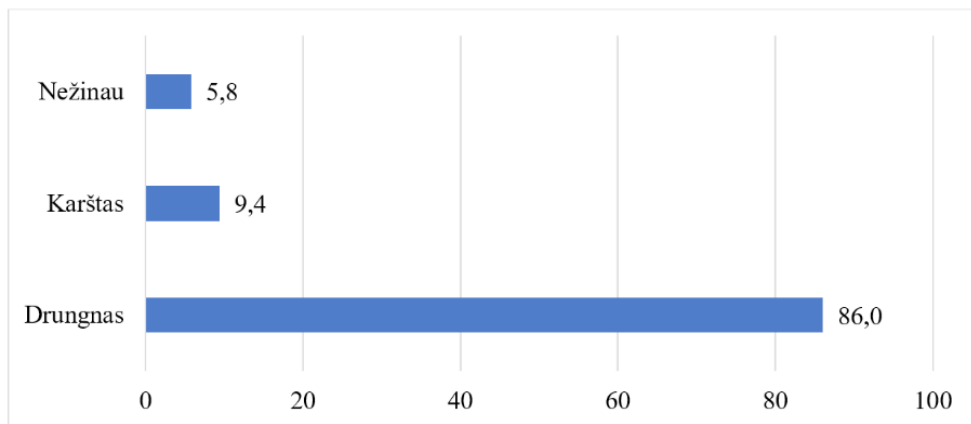
1 PAV. Respondentų žinios apie tinkamą pėdų priežiūrą (proc.)

Respondentams buvo pateiktas klausimas „Kaip dažnai reikia plauti pėdas?“ Daugiausia respondentų atsakė, kad jas reikia plauti kasdien ($n = 75$; 87,2 proc.), dešimtadalis ($n = 9$; 10,5 proc.) respondentų mano, kad pėdas užtenka plauti du kartus per savaitę, ir tik 2,3 proc. ($n = 2$) respondentų nežino, kaip dažnai reikia plauti kojas. N. Hirpha ir kt. atliktas tyrimas parodė, kad 42,4 proc. apklaustųjų nusiplovę kojas neišsausina tarpupirščių, 82,7 proc. respondentų kojas plauna kasdien ir vykdo kasdieninę kojų apžiūrą (2 pav.) [11].



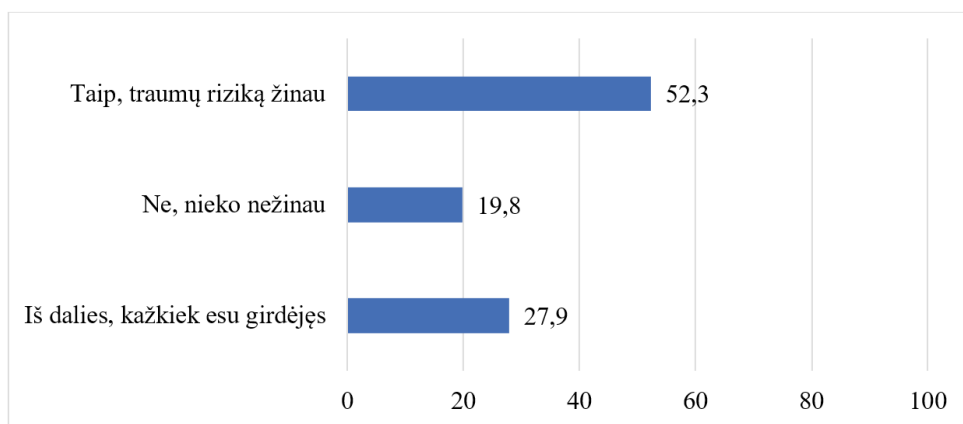
2 PAV. Respondentų žinios apie tai, kaip dažnai reikia plauti pėdas (proc.)

Iš respondentų atsakymų į klausimą „Kokios temperatūros turi būti vanduo plau-
nant pėdas?“ paaiškėjo, kad didžioji dalis ($n = 74$; 86 proc.) žino, jog plauti pėdas la-
biausiai tinka drungnas vanduo, o mažiau nei dešimtadalis ($n = 8$; 9,4 proc.) teigia, kad
pėdas plauti geriausia karštu vandeniu; tik 5,8 proc. ($n = 5$) respondentų atsakė, kad
nežino (3 pav.).



3 PAV. Respondentų žinios apie kojų plovimui tinkamą vandens temperatūrą (proc.)

Cukriniu diabetu sergantys pacientai turi turėti žinių apie traumų riziką dėl netin-
kamos pėdų priežiūros. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau nei pusė respondentų
($n = 45$; 52,3 proc.) žino apie traumų riziką, o mažiau nei trečdalis ($n = 24$; 27,9 proc.)
žino tik iš dalies, tik mažiau nei penktadalis respondentų ($n = 17$; 19,8 proc.) nežino
apie traumų rizikas. Analizuojant Lietuvoje ir Olandijoje gautus tyrimo rezultatus, ką
respondentai žino apie pėdų traumų riziką, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtu-
mas $p = 0,00 < 0,05$ (4 pav.).



4 PAV. Respondentų žinios apie traumų riziką sergant cukriniu diabetu (proc.)

M. T. Al-Hariri ir kt. atliktas tyrimas nustatė, kad prasta diabetinės pėdos priežiūra yra vienas iš rizikos veiksnių, dėl kurių gali išsivystyti komplikacijos. Tik didinant informuotumą apie diabetinės pėdos priežiūrą, tinkamą gydymą ir prevenciją, diabetinės pėdos problemų ir jų pasekmių gali sumažėti net 50 proc. [12].

Tyrimo metu siekta sužinoti, kokių žinių apie diabetinės pėdos priežiūrą pacientai norėtų gauti iš sveikatos priežiūros specialistų (1 lentelė).

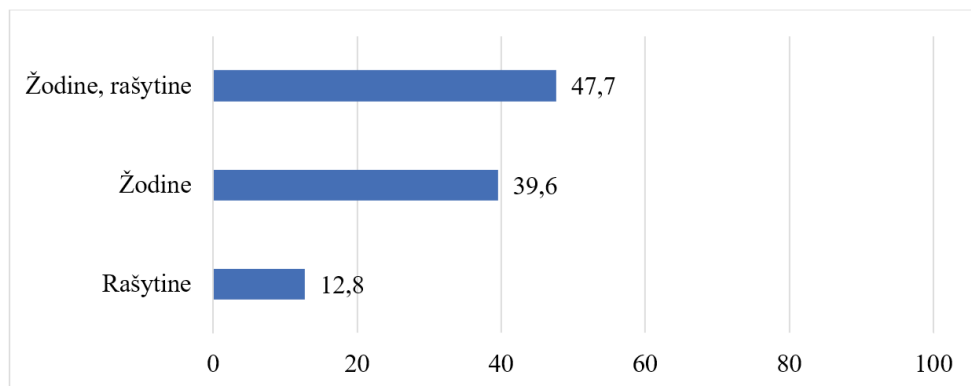
1 LENTELĖ. Respondentų pageidavimas gauti žinių apie diabetinės pėdos priežiūrą (proc.)

Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Žinios apie pėdų priežiūros higieną	2,3 (n = 2)	5,8 (n = 5)	11,63 (n = 10)	62,79 (n = 54)	17,5 (n = 15)
Žinios apie tinkamą avalynę	1,2 (n = 1)	5,8 (n = 5)	11,63 (n = 10)	54,65 (n = 47)	26,72 (n = 23)
Žinios apie galimas traumas ir jų išvengimą	1,2 (n = 1)	0	15,12 (n = 13)	54,65 (n = 47)	29,07 (n = 25)
Žinios apie veiksmus, atsiradus pėdos problemų	2,3 (n = 2)	1,2 (n = 1)	5,8 (n = 5)	52,33 (n = 45)	38,33 (n = 33)
Žinios apie atvejus, kai reikia kreiptis į specialistus	1,2 (n = 1)	1,2 (n = 2)	11,63 (n = 10)	48,83 (n = 42)	37,14 (n = 32)

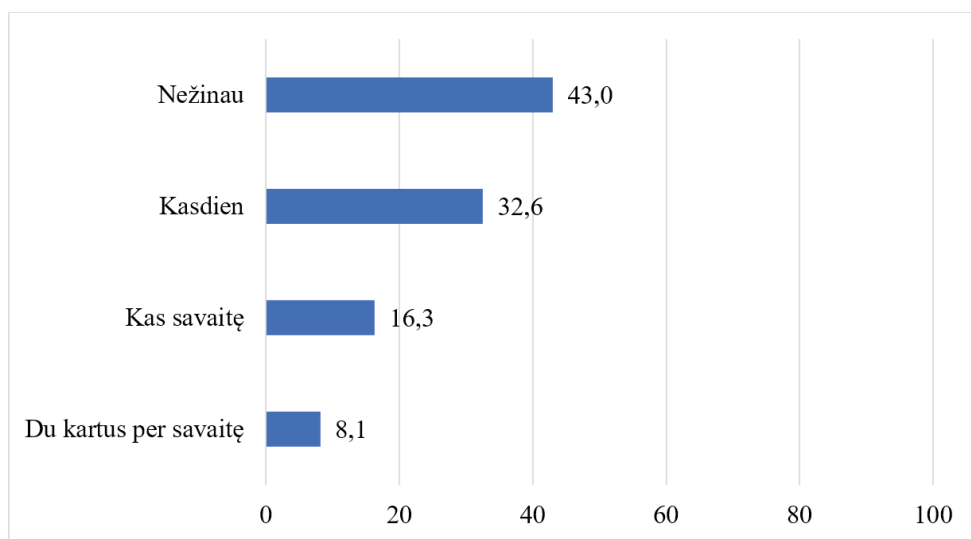
Beveik pusė respondentų žinių pageidavo gauti ir žodine, ir rašytine forma (n = 41; 47,7 proc.). Vertinant atskirai žodinę ir rašytinę formas, daugiau nei trečdalis (n = 34; 39,6 proc.) respondentų pageidavo žinių gauti žodine forma ir tik daugiau nei dešimtadalis (n = 11; 12,8 proc.) žinių pageidavo gauti rašytine forma. Lyginant šalių rezultatus, statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas vertinant respondentų pageidaujamą žinių gavimo būdą (p = 0,008 < 0,05). K. Astromskė ir kt. pabrėžia, kad tiek kokybiškų, tiek laiku suteiktų paslaugų Lietuvoje vis dar trūksta, o tai sąlygoja pacientų savigydą ir retesnę kreipimąsi į specialistus [13]. Tai patvirtina ir statistiškai reikšmingas skirtumas tarp šalių (p = 0,008 < 0,05) (5 pav.).

Išanalizavus atsakymus į klausimą „Ar žinote, kaip dažnai turite tikrinti batų vidinę pusę?“ paaiškėjo, kad didesnę dalis respondentų (n = 37; 43 proc.) nežino, kaip dažnai ir ar reikia tikrinti batų vidinę pusę prieš juos apsiaunant. Tačiau daugiau nei trečdalis respondentų (n = 28; 32,6 proc.) žino, kad batus reikia tikrinti kasdien. Mažiau nei penktadalis respondentų manė, kad batų vidinę pusę užtenka patikrinti kartą per savaitę (n = 14; 16,3 proc.). Kad batų vidinę pusę reikia tikrinti du kartus per savaitę, manė mažiausias respondentų skaičius (n = 7; 8,1 proc.). Lyginant gautus tyrimo rezultatus tarp šalių pagal žinias apie batų vidinės pusės tikrinimą, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas p = 0,01 < 0,05 (6 pav.). Atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad didesnę dalis res-

pondentų (43 proc.) nežino, kaip dažnai ir ar reikia tikrinti batų vidinę pusę prieš juos apsiaunant. Tai patvirtina ir kitų tyrėjų atlikti tyrimai [11].

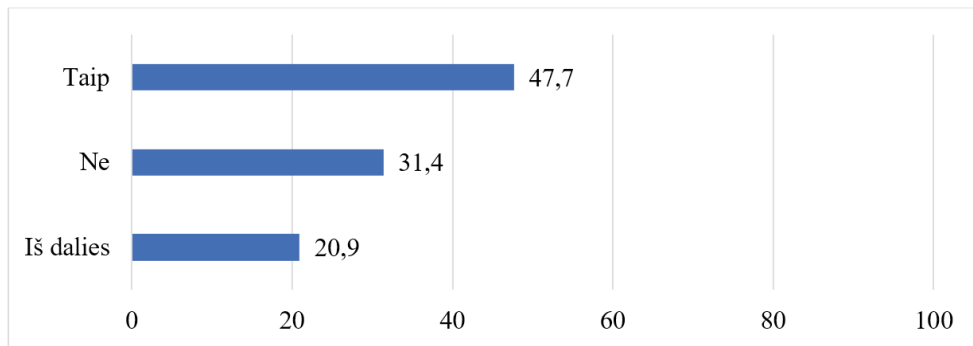


5 PAV. Respondentų nuomonė apie žinių pateikimo būdą (proc.)



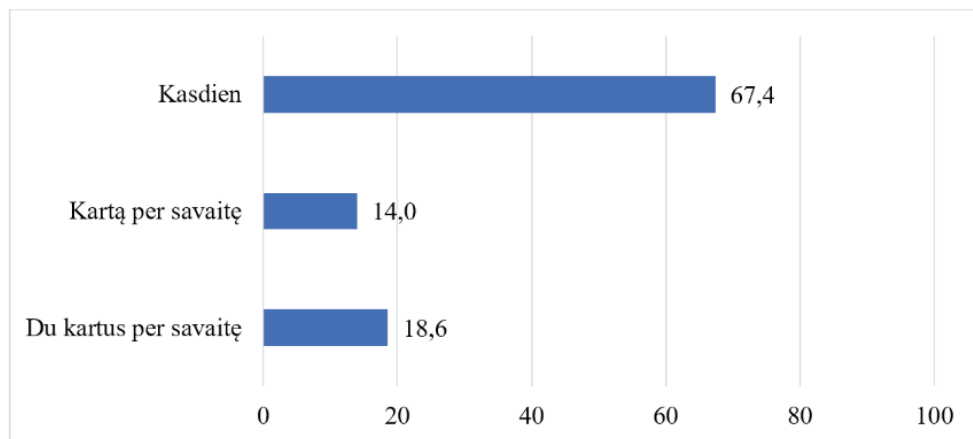
6 PAV. Respondentų žinios apie batų vidinės pusės tikrinimo dažnumą (proc.)

Cukriniu diabetu sergančio paciento elgsenos duomenų analizė. Anketoje respondentams buvo pateiktas klausimas „Ar vengiate būti basomis?“ Tyrimo rezultatai parodė, kad daugiausiai respondentų ($n = 41$; 47,7 proc.) vengia vaikščioti basi, daugiau nei trečdalis respondentų to daryti nevengia ($n = 27$; 31,4 proc.), o daugiau nei penktadalis respondentų ($n = 18$; 20,9 proc.) iš dalies vengia vaikščioti basomis (7 pav.). B. Iraj ir kt. nustatė, kad, vaikščiojant basomis, pėdos gali būti sužalotos aštrių daiktų ar paviršių arba paveiktos ekstremalių temperatūrų [14].



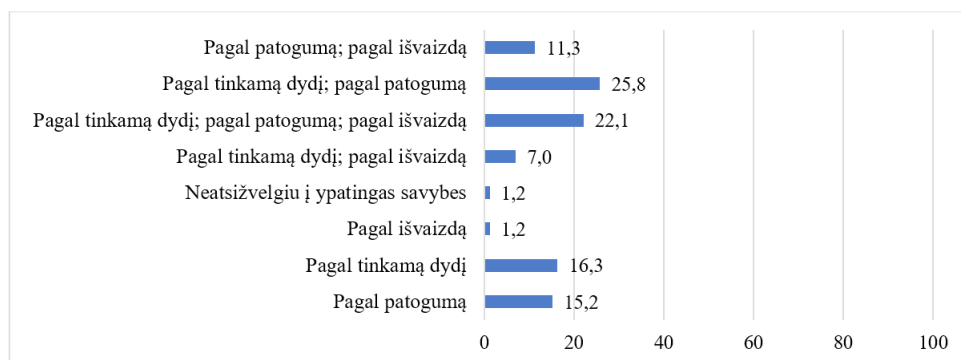
7 PAV. Respondentų pasiskirstymas pagal vengimą vaikščioti basomis (proc.)

Tyrimo metu respondentų buvo klausiami, kaip dažnai jie keičia kojines. Paaiškėjo, kad didžioji dalis ($n = 58$; 67,4 proc.) respondentų kojines keičia kiekvieną dieną. Mažiau nei penktadalis respondentų kojines keičia du kartus per savaitę ($n = 10$; 18,6 proc.), mažiausiai atsakiusiųjų ($n = 4$; 14 proc.) teigia kojines keičiantys kartą per savaitę (8 pav.). N. Hirpha ir kt. tyrimu nustatė, kad tik 27,3 proc. pacientų keitė kojines kiekvieną dieną [11]. R. Van Amber ir kt. tyrimas ne tik pagrindė kasdienio kojinių keitimo naudą odai, tačiau ir įrodė, kad vilnonės kojines, keičiamos kas dieną, turi įtakos odos kietumui, raginio sluoksnio hidratacijai, transepiderminiam vandens praradimui ir temperatūrai. Mokslininkų teigimu, kojines ne tik turi būti keičiamos kasdien, bet dar geriau būtų dėvėti vilnones. Tačiau ne visi diabetinės pėdos pacientai žino apie kasdieninio kojinių keitimo naudą [15].



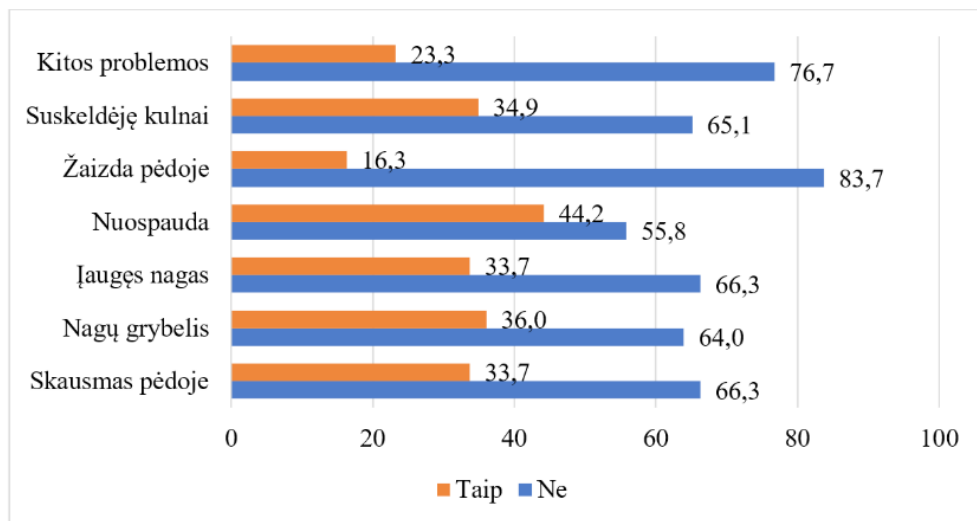
8 PAV. Respondentų kojinių keitimo dažnumas (proc.)

Atsakydami į klausimą „Į ką atsižvelgiate rinkdamiesi avalynę?“ respondentai turėjo galimybę pasirinkti vieną arba kelis atsakymo variantus. Paašškėjo, kad respondentai ($n = 21$; 25,80 proc.), rinkdamiesi avalynę, vertina tinkamą dydį bei patogumą. Mažesnis respondentų skaičius ($n = 19$; 22,1 proc.) pasirinko visų trijų (dydžio, patogumo ir išvaizdos) avalynės ypatybių derinį. Mažiausias skaičius respondentų avalynę rinkosi tik pagal išvaizdą ir neatsižvelgė į jokias kitas ypatybes ($n = 1$; 1,2 proc.). Lyginant į šį klausimą gautus atsakymus tarp šalių, nustatytas skirtumas yra statistiškai reikšmingas $p = 0,001 < 0,05$ (9 pav.). P. K. Sutariya ir kt., išanalizavę tyrimo rezultatus apie pacientų, sergančių cukriniu diabetu, žinias pagal tinkamos avalynės pasirinkimą, nustatė, kad tik ketvirtadalis tiriamųjų žinojo apie tinkamos ir patogios avalynės svarbą. Pacientams trūksta žinių ir apie tinkamos avalynės pasirinkimą, kad būtų išvengta pėdų komplikacijų. Jie gali nesuprasti, kaip svarbu pasirinkti gerai priglundusią, tinkamą atramą suteikiančią ir spaudimo taškų nesukeliančią avalynę [16], tai patvirtina Y. Gao ir kt. atliktas tyrimas [17].



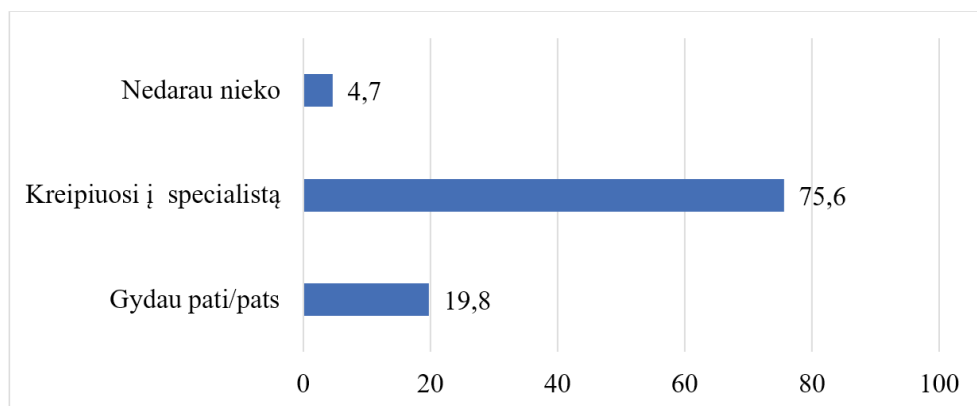
9 PAV. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, į ką jie atsižvelgia rinkdamiesi avalynę (proc.)

Anketoje respondentams buvo pateiktas klausimas „Dėl kurios problemos teko kreiptis į specialistą?“ Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad į specialistus respondentai kreipiasi daugiausiai dėl susiformavusios nuospaudos ($n = 38$; 44,2 proc.), nagų grybelinės infekcijos ($n = 31$; 36 proc.), suskeldėjusių kulnų ($n = 30$; 34,9 proc.), įaugusių nagų ($n = 29$; 33,7 proc.), pėdos skausmo ($n = 29$; 33,7 proc.); rečiau kreipiasi dėl kitų problemų ($n = 20$; 23,3proc.), pvz., atsiradusios žaizdos pėdoje ($n = 14$; 16,3 proc.). Analizuojant šiuo aspektu rezultatus tarp šalių, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tik dėl kreipimosi į specialistą dėl įaugusio nago ($p = 0,03 < 0,05$) ir nagų grybelio ($p = 0,008 < 0,05$) (10 pav.).



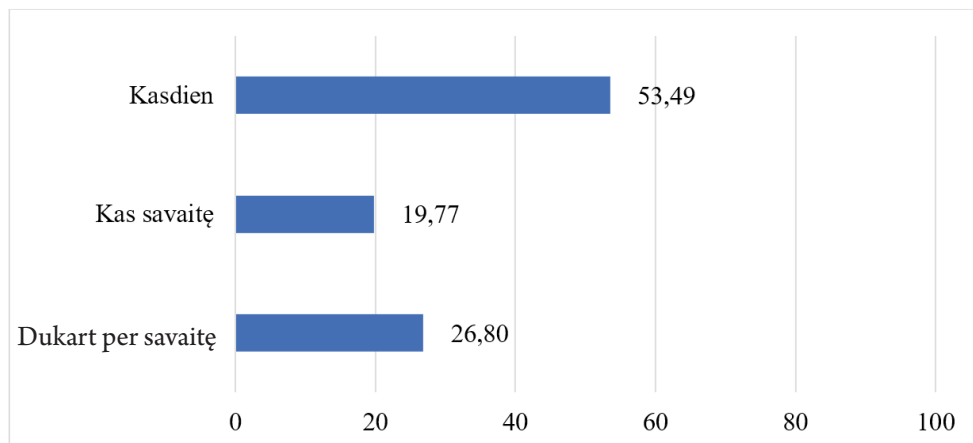
10 PAV. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, dėl kokių priežasčių jie kreipiasi į specialistus (proc.)

Tyrimu buvo siekiama nustatyti, kaip pacientai elgiasi pastebėję įtrūkimą, opą, uždegimą ar kitą pažeidimą ant pėdos/nago. Remiantis gautais rezultatais, paaiškėjo, kad beveik visi tyrime dalyvavę respondentai ($n = 65$; 75,6 proc.), pastebėję įtrūkimą, opą, uždegimą ar kitą pažeidimą ant pėdos/nago, kreipiasi į specialistą. Beveik penktadalis pacientų ($n = 17$; 19,8 proc.) gydosi patys, o likę ($n = 4$; 4,7 proc.) nedaro nieko. Tą patvirtina ir statistiškai reikšmingas skirtumas tarp šalių ($p = 0,00 < 0,05$). Daugiau nei trečdalis ($n = 15$; 34,88 proc.) Lietuvoje gyvenančių respondentų gydosi patys, o tarp Olandijos respondentų taip elgiasi tik mažuma ($n = 2$; 4,65 proc.) (11 pav.).



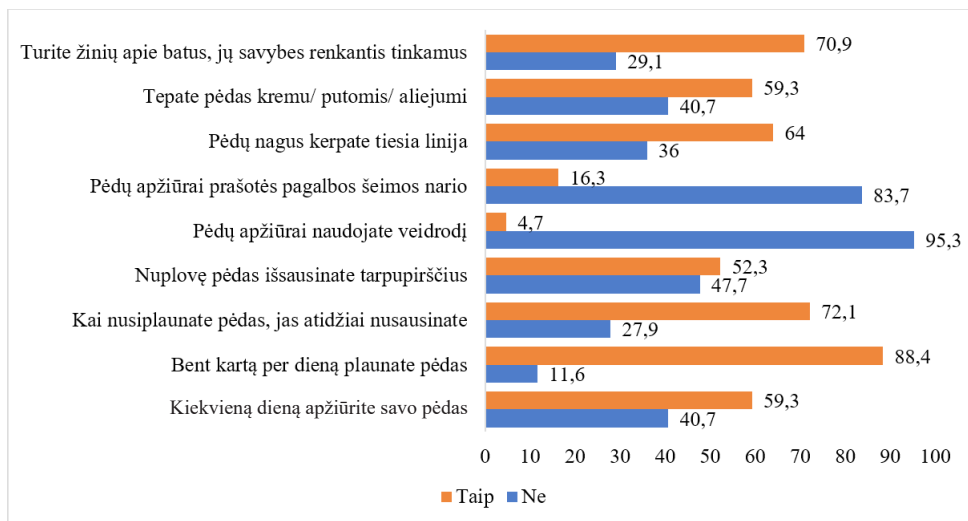
11 PAV. Respondentų pasiskirstymas pagal jų elgseną pastebėjus įtrūkimą, opą, uždegimą ar kitą pažeidimą ant pėdos/nago (proc.)

Anketoje pacientams buvo pateiktas klausimas „Kaip dažnai apžiūrite savo pėdas?“ Daugiau nei pusė respondentų ($n = 46$; 53,49 proc.) nurodė, kad pėdas apžiūri kasdien. Du kartus per savaitę pėdas apžiūri mažiau nei trečdalis respondentų ($n=23$; 26,8 proc.), o likę respondentai pėdas apžiūri tik kartą per savaitę ($n = 17$; 19,77 proc.) (12 pav.).



12 PAV. Respondentų pasiskirstymas pagal pėdų apžiūrėjimo dažnumą (proc.)

Respondentams buvo pateiktas klausimas „Kaip prižiūrite savo pėdas?“ su teigiamais. Daugiausia respondentų teigia, kad bent kartą per dieną plaunasi pėdas ($n = 76$; 88,4 proc.), jas nuplovę atidžiai nusausina ($n = 62$; 72,1 proc.), tačiau tarpupirščius išsausina tik kiek daugiau nei pusė respondentų ($n = 45$; 52,3 proc.). Respondentai teigia, kad turi daug žinių apie batus ir jų savybes, taip pat batus renkasi tinkamus ($n = 61$; 70,9 proc.). Daugiau nei pusė respondentų ($n = 55$; 64 proc.) teigia, kad pėdų nagus kerpa tiesia linija. Vienodas skaičius respondentų ($n = 51$; 59,3 proc.) atsakė, kad kiekvieną dieną apžiūri savo pėdas ir naudoja pėdoms tepti kremą, putas ar aliejų. Beveik visi ($n = 82$; 95,3 proc.) respondentai nenaudoja veidrodžio pėdoms apžiūrėti ir didelė dalis respondentų ($n = 72$; 83,7 proc.) pėdų apžiūrai neprašo šeimos narių pagalbos. Vienodas skaičius respondentų ($n = 35$; 40,7 proc.) teigia, kad neapžiūri savo pėdų kiekvieną dieną ir nenaudoja pėdoms kremo, putų ar aliejaus (13 pav.). R. Triana-Ricci ir kt. rekomenduoja pėdas apžiūrėti su veidrodžiu arba pasitelkiant kitą asmenį, nes taip greičiau pastebimi odos pakitimai, įtrūkimai ar odos išsausėjimas. Tačiau autoriai mini, kad tyrimais nenustatyta veidrodžio ar kitų asmenų apžiūros įtaka diabetinės pėdos priežiūrai, todėl šias priemones tiriamieji naudoja rečiau (17,6 proc.) [18].



13 PAV. Respondentų pasiskirstymas pagal žinių naudojimą ir elgseną prižiūrint pėdas (proc.)

Išvados

1. Tyrimas atskleidė, kad žinių apie diabetinės pėdos priežiūrą turi ir Lietuvos, ir Olandijos respondentai. Dauguma jų žino, kaip prižiūrėti pėdas: plauti drungnu vandeniu ir kasdien tikrinti; gerai nusausinti ir kasdien keisti kojines. Tačiau trūksta žinių, ypač tarp lietuvių respondentų, kad reikia tikrinti batų vidinę pusę, apie vaikščiojimo basomis rizikas. Abiejų šalių respondentai pažymi, kad jiems reikėtų daugiau žinių apie: pėdų priežiūros higieną; tinkamą avalynę; traumas ir kaip jų išvengti; atsiradusias pėdos problemas ir veiksmus, kurių reikėtų imtis, bei kokiu atveju reikia kreiptis į specialistą.
2. Lietuvos ir Olandijos respondentų atsakymai atskleidė: daugiau nei pusė olandų pageidauja informaciją gauti žodine ir rašytine pateiktimi, o lietuvių – tik trečdalis ($p = 0,008 < 0,05$); apie pėdų traumų riziką žino didžioji dalis olandų, o iš lietuvių žinių turi tik penktadalis ($p = 0,00 < 0,05$); beveik pusė olandų kasdien tikrina batų vidinę pusę, o lietuvių – mažiau nei trečdalis ($p = 0,01 < 0,05$); lietuvių respondentų trečdalis, o olandų penktadalis ($p = 0,001 < 0,05$) avalynę renka pagal patogumą, dydį, išvaizdą, neatsižvelgdami į ypatingas savybes; daugiau nei penktadalis lietuvių ir mažoji dalis olandų kreipiasi į sveikatos priežiūros specialistus dėl įaugusio nago ($p = 0,03 < 0,05$) ir nagų grybelio ($p = 0,008 < 0,05$).

Literatūra

1. Armstrong D. G., Boulton A. J., & Bus S. A. Diabetic foot ulcers and their recurrence. *New England Journal of Medicine*. 2017: 376(24), 2367–2375.

2. Gurney J. K., Stanley J., York S., Rosenbaum D., & Sarfati D. Risk of lower limb amputation in a national prevalent cohort of patients with diabetes. *Diabetologia*. 2018; 61, 626–635.
3. Bus S., Van Netten S., Lavery L., Monteiro-Soares M., Rasmussen A., Jubiz Y., & Price P. IWGDF guidance on the prevention of foot ulcers in at-risk patients with diabetes. *Diabetes/metabolism research and reviews*. 2016; 32(S1), 16–24.
4. Vileikyte L., Crews R. T. Psychological and behavioural aspects of diabetic foot ulceration. *The Foot in Diabetes*. 2020; 139–151.
5. Pourkazemi A., Ghanbari A., Khojamli M., Balo H., Hemmati H., Jafaryparvar Z., Motamed B. Diabetic foot care: knowledge and practice. *BMC endocrine disorders*. 2020; 20, 1–8.
6. Coffey L., Mahon C., Gallagher P. Perceptions and experiences of diabetic foot ulceration and foot care in people with diabetes: a qualitative meta-synthesis. *International wound journal*. 2019; 16(1), 183–210.
7. Euro Diabetes Index 2014. Prieiga per internetą: <https://healthpowerhouse.com/media/EDI-2014/EDI-2014-report.pdf>
8. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2017.
9. Vaičiūnaitė G., Vaičiūnaitė D. Diabetine pėda sergančių pacientų žinios apie pėdų priežiūrą ir pėdų priežiūros galimybes / G. Vaičiūnaitė, D. Vaičiūnaitė; mokslinis vadovas E. Danytė. Jaunųjų mokslininkų ir tyrėjų konferencija [69-oji] – JMTK: tezių knyga 2017. <https://hdl.handle.net/20.500.12512/96054>
10. Gudžinskienė V., Čergelytė I. (2018). Cukriniu diabetu sergančių asmenų sveikatai palankių įgūdžių integravimo problemos. *Socialinis darbas*. 2018; 16 (1) 106–118.
11. Hirpha N., Tatiparthi R., Mulugeta T. Diabetic foot self-care practices among adult diabetic patients: a descriptive cross-sectional study. *Diabetes, Metabolic Syndrome and Obesity*. 2020; 4779–4786.
12. Al-Hariri M. T., Al-Enazi A. S., Alshammari D. M., Bahamdan A. S., Al-Khtani S. M., & Al-Abdulwahab A. A. Descriptive study on the knowledge, attitudes and practices regarding the diabetic foot. *Journal of Taibah University medical sciences*. 2017; 12(6), 492-496.
13. Astromskė K., Butkeviciėnė R., Kuznecovienė J., Urbonas G., Peičius E. The protection of the dignity of terminally ill persons – requirements in international and national law, and the peculiarities of their implementation in practice. *Law Review*. 2021; 3–21. <https://doi.org/10.7220/2029-4239.23.1>
14. Iraj B., Khorvash F., Ebnesahidi A., Askari G. Prevention of diabetic foot ulcer. *International journal of preventive medicine*. 2013; 4 (3), 373.
15. Van Amber R., Laing R. M., Wilson C. A., Dunn L. A., Jowett T. Effect of sock type on foot health. *Textile Research Journal*. 2019; 89(18), 3871–3881. <https://doi.org/10.1177/0040517518824848>
16. Sutariya P. K., Kharadi A. Knowledge and practice of foot care among the patients of diabetic foot: A hospital based cross-sectional study. *International Surgery Journal*. 2016; 3 (4), 1850–1855.
17. Gao Y., Wang C., Chen D., Huang H., Chen L., Liu G., Lin S., Liu M., Wen X., Cho J.-H., Chen Y., Li Y., Ran X. Effects of novel diabetic therapeutic footwear on preventing ulcer recurrence in patients with a history of diabetic foot ulceration: Study protocol for an open-label, randomized, controlled trial. *Trials*. 2021; 22. <https://doi.org/10.1186/s13063-021-05098-8>
18. Triana-Ricci R., Martinez-de-Jesús F., Aragón-Carreño M. P., Saurral R., Tamayo-Acosta C. A., García-Puerta M., Bernal P. V., Silva-Quiñonez K., Feijo D. F., Reyes C., Herrera-Arbeláez J. M. Management recommendations for diabetic foot patients. Instructional course. *Revista Colombiana de Ortopedia y Traumatología*. 2021; 35(4), 330–357 <https://doi.org/10.1016/j.rccot.2022.02.001>